

Kiertotalouslain valmistelun tilannekatsaus

Jätealan ja kiertotalouden yhteistyöryhmä 24.4.2025
Olli Laukkanen & Jussi Kauppila, ympäristöministeriö

Esityksen sisältö

- Kiertotalouslakityöryhmän 5. kokous (10.4.)
 1. Immateriaalioikeus ja kiertotalous
 2. Suunnitelma-kokonaisuus kiertotalouslaissa
 3. Ohjauskeinoehdotusten jatkotyö
- Tuottajavastuujaoston työn eteneminen
 - Jaoston työn aikataulu
 - Keskeisiä jaostossa käsiteltyjä teemoja

Kiertotalouslaki- työryhmän 5. kokous (10.4.)

1. Immateriaalioikeus & kiertotalous

Kooste Heidi Härkösen (Turun yliopisto) esityksestä ja
nostoja työryhmän keskustelusta

Heidi Härkönen: Kiertotalous ja immateriaalioikeudet (IP-oikeudet) – näkökulmia upcycling-toimintaan (1)

- Tarkastelussa erityisesti **tekijänoikeutta** ja **tavaramerkkiä** koskeva lainsäädäntö ja soveltamiskäytäntö
- IP-oikeudet lähtökohtaisesti poikkeuksia kilpailunvapauteen ja niiden suojaamisen perusajatus pohjautuu lineaarisiin tuotantomalleihin
 - sisäänrakennettu konflikti kiertotalousajattelun kanssa,
 - joissain tilanteissa IP-oikeuksien haltijat (esim. yritykset) voivat vedota tai yrittää vedota IP-oikeuksiinsa estääkseen kiertotalousajattelun mukaiset liiketoimintamallit, joissa hyödynnetään heidän liikkeelleen laskemiaan, käyttökelvottomiksi kuluneita tai rikkoutuneita tuotteita.
- **Tekijänoikeudet**
 - Esim. kun upcyclataan tekijänoikeudella suojatun teoksen kappale (esim. verho, lakana, astia, vaate tms. jossa tekijänoikeudella suojattu kuvio), lähtökohtana levitysoikeuden sammuminen eli se, että tuotteen saa upcyclata
 - Hatarista oikeudellisista perusteluista huolimatta syntynyt “Daavid v. Goljat” –tilanne (upcyclaat use in käsityöläisiä ja mikroyrityksiä v. isot oikeudenhaltijat lakiosastoinen) → estää vihreitä liiketoimintamalleja.
 - Tekijänoikeusneuvoston päättyi mm. ns. astiakorutapauksessa (TN 2021:9) kiertotalouden perspektiivistä katsottuna ikävälle kannelle. Huom. ei oikeudellista sitovuutta mutta tosiasiallinen vaikutus; runsaasti kritiikkiä mm. akatemiassa.

Heidi Härkönen: Kiertotalous ja immateriaalioikeudet (IP-oikeudet) – näkökulmia upcycling-toimintaan (2)

- **Tavaramerkinäkökulma**

- Esim. poistoteksteistä leikataan yksityiskohtia, esimerkiksi t-paitojen printtejä, ja nämä laitetaan myyntiin
- Tavaramerkillä suojattujen tuotteiden tai tavaramerkkejä sisältävien tuotteiden kaupallinen upcycling-toiminta sisältää huomattavasti enemmän oikeudellista epävarmuutta kuin tekijänoikeus-puolella
 - Tavaramerkkioikeuden sammuminen = oikeudenhaltija ei voi kuin perustellusta syystä kieltää tavaramerkin käyttämistä tavaramerkillään varustetuissa tavaroissa, jotka on laskenut markkinoille.
 - Oikeustieteilijöillä vahva konsensus siitä, että tavaramerkillä suojatun tuotteen upcycling tulisi sallia.

- **Immateriaalioikeudet ja kiertotalouslaki**

- Voisiko kiertotalouslaissa tehdä linkkejä IP-oikeuksiin? Linkit voisivat puoltaa IP-oikeuksien ”vihreää” tulkintaa?
- Etenkin tekijänoikeuslakia voitaisiin varsin helposti tulkita ”vihreällä” tavalla, jos tahtoa löytyisi.
 - Ei edes vaatisi tekijänoikeuslain muuttamista, kiertotaloussääntelystä viimeinen sysäys oikeaan suuntaan?
- Immateriaalioikeuksia ei missään nimessä pidä pystyä käyttämään vihreän siirtymän ja kiertotalouteen siirtymisen hidastajina / esteinä.

Nostoja työryhmän keskustelusta immateriaalioikeudesta

- Ongelma tunnistettiin ja sitä pidettiin valitettavana, mutta suoraviivaisia ratkaisuja yksin jätteen-/kiertotalouslainsäädännön puolella ei välttämättä ole.
- Kiertotalouslaissa voidaan pyrkiä edistämään sellaista immateriaalioikeuksien tulkintaa, joka edistää kiertotaloutta, esimerkiksi tekemällä kytkentöjä etusijajärjestystä koskevaan pykälään tai sen perusteluihin.
 - Kuitenkin yksin kiertotalouslain vaikutus rajallinen verrattuna esim. tekijänoikeuslakiin ja tietoyhteiskuntadirektiiviin. Ongelmat voidaan nostaa esiin esim. muiden ministeriöiden kanssa.
 - Esim. tekijänoikeuslakia ja kiertotalouslakia tulisi tulkita yhteensovittavasti mahdolliset jännitteet tunnistuen.
- Suomenkielinen terminologia ei ole vielä täysin vakiintunutta.

2. Suunnitelmat kiertotalouslaissa

Nykytila: suunnitelmat jätelaissa ja muita kiertotalouteen liittyviä työvälineitä

Säädösperusteiset

- **Valtakunnallinen jätesuunnitelma** (VALTSU; JL 87-88 §, sisältö jätelasetuksen 50 §:ssä; [linkki](#))
 - Perustuu jätedirektiiviin (28-31 artiklat): sisältö, aikataulu ja menettely säädetty. Sisältövaatimuksia paljon. Olennaisin osa on jätteen synnyn ehkäisyn ja jätehuollon tavoitteet ja toimenpiteet seuraavaksi kuudeksi vuodeksi. Sisältää:
 - **Jätteen synnyn ehkäisyn suunnitelma** (jäteD 29 art.) + **Jätehuoltosuunnitelma** (jäteD 28 art.)
 - **Pakkausjätesuunnitelma** (PPWD: jätesuunnitelma, jätteen vähentämissuunnitelma ja roskaantumisen ehkäisemisen suunnitelma). Jo osa VALTSUa, mutta PPWR:n myötä vaatimukset kasvavat.
 - **Elintarvikejätteen vähentämissuunnitelma** (jäteD muutoksessa lisävaatimuksia, jo osa VALTSUa)
 - **Merenhoidon toimenpideohjelma** (roskaantumisen ehkäisy sisältyy VALTSUun)
- **Uusi** (voimassa oleva) velvoite CRMA:sta: kansallinen kiertotalousohjelma
 - Toimenpiteitä kriittisiä raaka-aineita koskien

Muut

- **Valtioneuvoston periaatepätös kiertotalouden strategisesta ohjelmasta** (*Kiertotalouden strateginen ohjelma*, [linkki](#))
 - Ohjelmassa määritellään kiertotalouden yleiset tavoitteet vuodelle 2035 ja toimia niiden saavuttamiseksi. Ohjelmaa toteutetaan [Kiertotalouden Green Dealin](#) (KGD:n) muutosalueilla.
- **Muovitiekartta 2.0** ([linkki](#))
 - Laaja kansallinen ohjelma, jossa painottuu yhteistyö muovin kiertotalouden arvoverkon toimijoiden kanssa.

Miksi suunnitelmakokonaisuutta arvioidaan kiertotalouslaissa?

1. EU-säädöksistä tulee uusia suunnitteluvälitteitä

- **Elintarvikejätteen vähentämissuunnitelma** (jätedirektiivin muutoksessa lisävaatimuksia). On jo osa VALTSUa (ruokahävikkitiekartta.fi). Sen on tehnyt ja sitä ylläpitää MMM:n johdolla LUKE.
- **Kriittisiä raaka-aineita** koskevan EU:n asetuksen (CRMA, 26 art.) mukainen **kansallinen kiertotalousohjelma**. Mahdollisesti kyseessä yksityiskohtainen, teknisluonteinen ohjelma, joka kattanee akut, SER, ELV, rakennus- ja purkujätteet sekä lietteet. Ohjelman käytännön laatimisen yksityiskohdat ovat avoinna.
- EU:n pakkaus- ja pakkausjäteasetuksen (PPWR, 42 art.) edellyttämä **pakkausten ja pakkausjätteiden vähentämis-** ja **roskaantumisen ehkäisy-suunnitelma** sekä **jätehuoltosuunnitelma**. On jo osa nykyistä sääntelyä, mutta PPWR:ssa lisävaatimuksia.

2. Nykyisiä suunnitelmia ja työvälineitä voidaan pyrkiä kehittämään

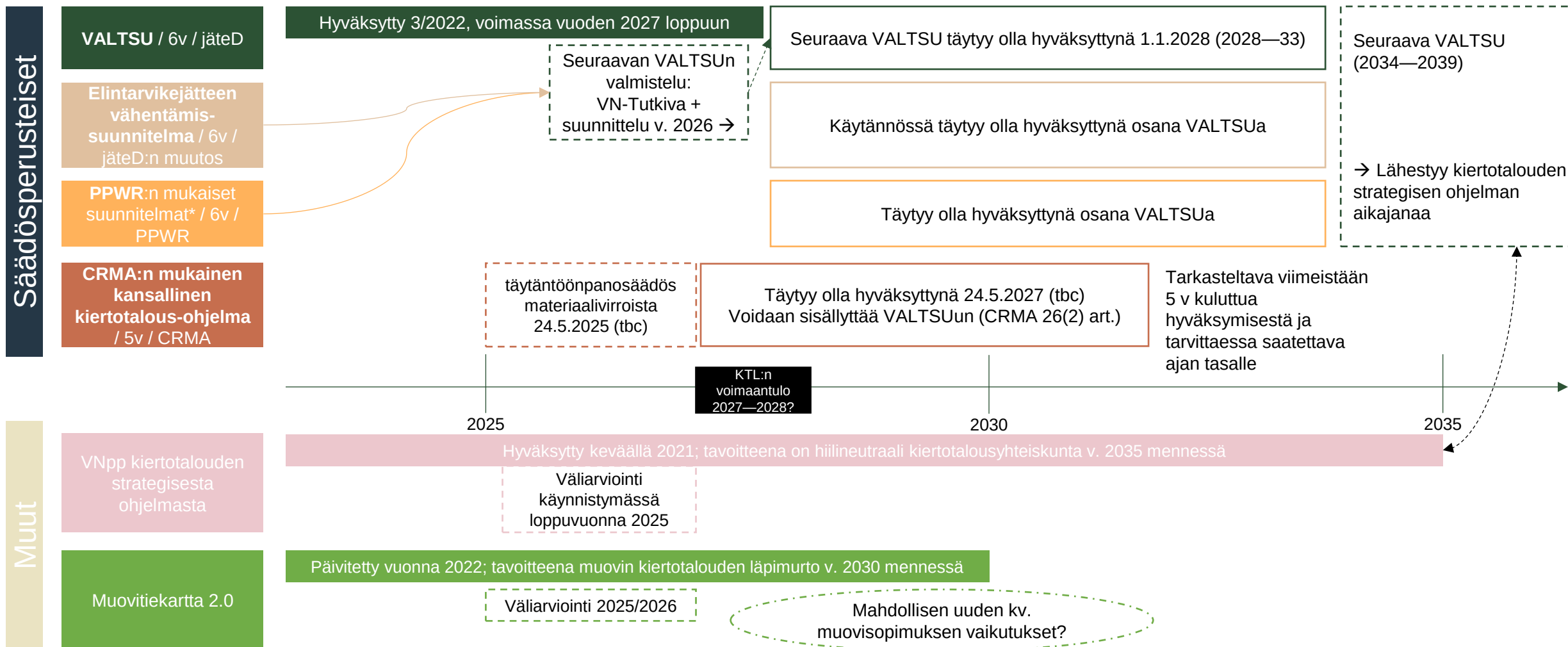
- Suunnitelmien vaikuttavuus liittyy usein myös suunnitelmaan liittyviin resursseihin. Suunnitelmien laatiminen edellyttää huomattavasti resursseja ja osallistumista, jotta ne ovat vaikuttavia. Resursseja vaadittaisiin myös ja ennen kaikkea suunnitelmien toimeenpanoon.

3. Kiertotalouslain uusi sisältö, kuten mahdolliset uudet kiertotaloustavoitteet, voivat edellyttää muutoksia suunnittelujärjestelmään

- Suunnitelmakokonaisuutta arvioidaan myös mahdollisesti kesällä/syksyllä käynnistyvässä VN Tutkiva –hankkeessa.

Suunnitelmien aikataulut

Aikajänteeseen liittyviä vaihtoehtoja suunnitelma-kokonaisuuden kehittämiseksi

1. Nollavaihtoehto: ei tehdä muutoksia suunnittelujärjestelmään
2. Tehdään muutoksia ”nyt” (eli kiertotalouslain tullessa voimaan 2027/2028?)
3. Tehdään muutoksia, jotka alkavat vaikuttaa myöhemmin, esim. vuoden 2035 tienoilla. Huomioon otettavaa, mm.:
 - Esim.: Seuraava VALTSU (vuosille 2028–2033) tehdään vielä nykyisellä raamituksella.
 - Kiertotalouslain voimaantulon ajankohta vs. VALTSUn aikataulu?
 - Nykyisten ohjelmien aikajänne
 - Strateginen ohjelma vuoteen 2035
 - Muovitiekartta tavoitevuosi on 2030, ja sitä toimeen panevan PlastLIFEn tavoitevuosi 2035; eivät kuitenkaan sulje pois muutosten tekemistä ohjelmaan
 - Mahdolliset uudet kiertotaloustavoitteet – mikä niiden tavoitevuosi? Jos esim. 2035, kuinka siihen olisi kytkettävä suunnittelu?

Hahmottelua jatkokehittämisestä sisällöllisesti

- **Jos nyt puhtaalta pöydältä luotaisiin kiertotalouslakiin uusi ideaalinen ”kiertotalousohjelma”, mitä sen tulisi pitää sisällään?**
 - **Mihin suunnittelulla ja ohjelmilla tulisi pyrkiä? Mitä tästä on tarkoituksenmukaista säätää laissa?**
 - Kun tavoite on selkeä, voidaan arvioida, mitä nykyisistä instrumenteista voitaisiin (osin) sisällyttää siihen?
- Uudessa instrumentissa / kokonaisuudessa voisi olla mukana strateginen taso sekä mahdollisuus sisällyttää ”satelliitteja”, eli paneutua johonkin yksittäiseen teemaan / kokonaisuuteen
- Kyt kentöjen rakentaminen lainsäädäntöön voi vahvistaa suunnittelun vaikuttavuutta.
- Huom.: Monet EU:n hankkeet, kuten LIFE-rahoitukset, edellyttävät jonkin tietyn kansallisen ohjelman toteuttamista, mikä voi osaltaan perustella useiden eri suunnitelmien ja ohjelmien olemassa oloa, esim.:
 - PlastLIFE (n. 20 MEUR, vuosina 2022—2029, toteuttaa Muovitiekarttaa)
 - CIRCWASTE (n. 19 MEUR, vuosina 2016—2023, päättynyt, toteutti VALTSUa).
 - Nyt on valmisteilla LIFE SIP –haku (arvio n. 20—25 MEUR, toteuttaisi KGD:a ja strategista kiertotalouden ohjelmaa)

Nostoja työryhmän keskustelusta suunnitelmakokonaisuuden suhteen

- Suunnitelmakokonaisuuteen ei ollut erityisen voimakkaita kantoja keskustelussa.
- Tärkeänä pidettiin sitä, että suunnittelu tukisi jatkossa yhä paremmin kiertotaloutta kokonaisuutena, eikä rajoittuisi jätteisiin ja jätehuoltoon. Toisaalta tuotiin esiin, että jätesuunnittelua ei välttämättä voida korvata kiertotaloussuunnittelulla.
- Suunnitelmien laatimiseen ja toteuttamiseen tulisi olla riittävät resurssit, ja suunnittelussa tulisi keskittyä myös taloudellisten kannustinstrumenttien kehittämiseen.
- Suunnitelmien yhdistämiseen osittain tai kokonaan suhtauduttiin avoimesti.
- Alueellisia yhteistyöryhmiä (JL 88 §) pidettiin lähtökohtaisesti tarpeellisina.
- Taloudellisten toimijoiden näkökulmasta suunnitelmat voivat jäädä nykyään epämääräiseksi ja pirstaleiseksi kokonaisuudeksi. Yhdisteleminen voisi parantaa läpinäkyvyyttä ja tehokkuutta.

3. Ohjauskeino- ehdotusten jatkotyö

Ohjauskeinoehdotusten jatkotyö: käsitellyt aiheet

- A. Eri toimijoiden tiedotus- ja neuvontavelvoitteet ja niiden kehittäminen
- B. Jätehuolto-operaattoreille uusi velvoite liittyen erilliskeräykseen
- C. Kiertotalouslaki ja ylikulutus
- D. Kiertotalouslaki ja markkinointi

A. Eri toimijoiden tiedotus- ja neuvontavelvoitteet ja niiden kehittäminen

- Kuinka eri toimijoiden tiedotus- ja neuvontavelvoitteita tulisi kehittää? Seuraavilla dioilla on joitain ehdotuksia – mitä puuttuu?
 - Tuottajien tiedotus- ja neuvontavelvollisuudet käsitellään ensin tuottajavastuujaostossa.
 - Huom. Myös tuoreet KettuBIO- ja BLOKERÄ-selvitykset, joita esitellään JÄKKIssä 24.4.
- Nykyiset pykälät, esim.
 - 51 § Tuottajan tiedotus- ja neuvontavelvollisuus
 - ml. 69 § juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjä
 - 93 § Kunnan ja ELYjen jäteneuvonta
 - ml. 78 §: kunta voi periä jätemaksua 93.1 §:n neuvonnasta
 - Lisäksi aiheeseen liittyy mm.
 - 49 a § 2 mom. kuntien ja pakkausten tuottajayhteisön yhteistoiminnassa järjestettävä neuvontaa ja tiedotusta
 - 48 b, d-e, g §:t tietyt SUP- ja tupakkatuotteisiin liittyvät tiedotus- ja neuvontakustannukset

A. Ehdotus 1: jätehuoltoyritysten velvollisuus tarjota jäteneuvontaa

- Ongelma: nykyisin erityisesti jätehuollon yritysasiakkaat eivät aina saa riittävästi neuvontaa jätteiden syntypaikkalajitteluun. Jätehuoltoyritykset kyllä tarjoavat sitä, mutta usein vain pyydettyä ja maksullisena lisäpalveluna.
- Ratkaisuehdotus: säädetään velvollisuus jätehuoltoyrityksille tarjota asiakkailleen neuvontaa osana palveluitaan.
- Kysymyksiä:
 - Voidaanko / onko tarpeen säätää tarkempia kriteereitä, mitä neuvonnan pitäisi olla tai pitää sisällään? Esim.: olisiko perusteluissa määriteltävä lajitteluneuvonnan toteutusta, esim.: ”koko henkilökunnalle vuosittain”, tms.? Entä lakisääteistä ”minimiä” pidemmälle menevä palvelu? Onko tarpeen selventää säännöksessä?
 - Onko kohdistettava johonkin osaan jätehuoltoa (esim. yhdyskunta-, pakkaus- sekä rakennus- ja purkujäte?) vai säädettävä yleiseksi?
- Huom. Lisäksi arvioitava jätetiedon jakamisen muuttamista pakolliseksi esim. JL 118.3 §:n tiedonantovelvollisuutta kehittämällä (esim. seurantaraportit).

A. Ehdotus 1: jätehuoltoyritysten velvollisuus tarjota jäteneuvontaa

X §

Jätehuollon palveluita tarjoavan yrityksen on sisällytettävä palveluunsa neuvontaa jätehuollon asianmukaisesta toteuttamisesta. Neuvonnassa on kiinnitettävä erityistä huomiota lajittelun tehostamiseen. Neuvonnan kustannukset on sisällytettävä palvelun kokonaishintaan, eikä siitä saa periä erillistä maksua.

- Perusteluissa täsmennettäisiin mm. velvoitteen tarkempaa sisältöä: lajitteluneuvonta, ohjeita ja opasteita lajitteluun, neuvontaa oikeasta astiakoosta ja tyhjennysrytmistä sekä näiden vaikutuksesta jätehuollon hintaan.

A. Ehdotus 2: kunnan jäteneuvonnan kehittäminen

Nykyinen jätelain 93 § JäteNeuvonta

Kunnan on järjestettävä neuvontaa, tiedotusta ja valistusta **kiertotalouden edistämiseksi**, [JL 32] §:ssä tarkoitetussa toiminnassa syntyvän jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämiseksi, **uudelleenkäytön edistämiseksi**, lajittelun tehostamiseksi, erilliskeräyksen lisäämiseksi ja jätehuollon asianmukaiseksi toteuttamiseksi sekä mainitusta toiminnasta aiheutuvan roskaantumisen ehkäisemiseksi. Neuvonnassa on kiinnitettävä erityistä huomiota elintarvikejätteen määrän vähentämiseen.

Lupa- ja valvontaviraston on edistettävä [JL 12 §:n 1 momentissa] tuotannon harjoittajalle sekä tuotteen valmistajalle ja maahantuojalle säädetyn selvilläolovelvollisuuden toteutumista.

- Kuinka neuvonnan vaikuttavuutta ja konkreettisuutta voitaisiin lisätä?
 - Onko mahdollista tehdä kriteeristöä hyvälle neuvonnalle esim. neuvonnan tavoittavuudelle / tuloksellisuudelle, toistuvuudelle, neuvojamäärälle/asukas tms.?
 - Pitäisikö neuvontaa kohdentaa tarkemmin – esim. biojätteeseen?

A. Ehdotus 3: Kiinteistön omistajan ja haltijan neuvontavelvollisuus

- Olisiko tarvetta säätää nykyistä selvempää ja tiukempaa velvollisuutta, jolla parannettaisiin tietoisuutta esim. lajittelun vaikutuksesta jätehuollon hintaan sekä edistettäisiin (kunnan) jäteneuvonnan tiedon välittämistä asukkaille?
 - Voisiko tällainen velvollisuus koskea asunto- ja kiinteistöosakeyhtiöitä, joissa useampi asunto tai liikehuoneisto?
- Tavoite: tieto tosiasiasa saavuttaisi ”loppukäyttäjät”, eli esim. asukkaat ja yrityksissä työskentelevät. Kustannusvaikutusten näkyvämmiksi tekeminen ohjaisi käyttäytymistä (vrt. KettuBIO-tulokset yllä).
- Mikä on oikea taho velvollisuuden kohdistamiseksi?

B. Jätehuolto-operaattoreille uusi velvoite liittyen erilliskeräykseen

- **Ilmoitettu ongelma:** yrityksissä syntyvää jätettä ei lajitella riittävästi. Vaikka tietyssä yksikössä, kuten suuressa myymälässä, syntyisi merkittäviä määriä erilaisia jätelajeja, operaattorit eivät välttämättä tarjoa kuin muutamien keräystä (esim. seka-, bio- ja energiajäte). Toisaalta pienillä toimijoilla voi olla hankaluuksia ymmärtää erilliskeräyksen merkitystä ja vaatimuksia.
- **Saatu ratkaisuehdotus:** Jätehuollon ammattilaisten olisi paremmin tuettava voimassa olevan lain mukaisen erilliskeräyksen toteutumista. Säädetään jätehuolto-operaattorille uusi velvollisuus: jätehuolto-operaattorin on varmistettava, että asiakkaalla on käytössään jätelainsäädännön vaatimusten mukainen jätelajien erilliskeräys.

X § Jätehuollon palveluita tarjoavan yrityksen on [yksin tai yhdessä muiden yritysten kanssa] tarjottava [jätteen tuottajalle/haltijalle] voimassa olevien säännösten ja määräysten mukainen jätelajien erilliskeräys.

- Tavoitteena syntypaikkalajittelun lisääminen (erityisesti yritysmuovipakkausten osalta).
- Velvoitteen rikkominen voitaisiin sanktioida esimerkiksi hallinnollisella seuraamusmaksulla.
- Onko säännös tarpeellinen? Millaisia myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia sillä olisi?
- Voisiko mahdollistaa jätelajikohtaisen hinnoittelun (ekomodulaatio) nykyistä paremmin?
- Tulisiko tähän säännökseen liittää em. neuvontavelvollisuus ("Ehdotus 1")?

Nostoja työryhmän keskustelusta

- **Tiedotus ja neuvonta**

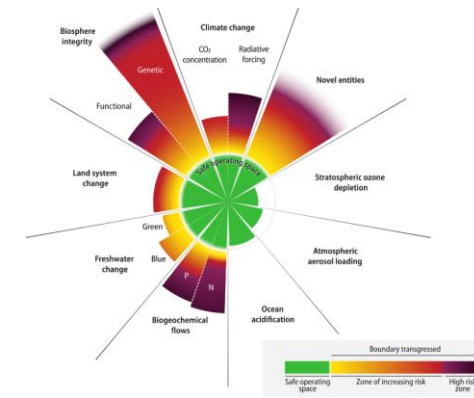
- Tiedotuksen ja neuvonnan nykyiset ongelmakohdat tunnistettiin, mutta esitettyihin kehitysehdotuksiin suhtauduttiin osin kriittisesti.
- Hyvin erilaiset neuvontatarpeet eri tilanteissa on otettava huomioon.
- Näkemykset erosivat sen suhteen, missä määrin tiedotusta ja neuvontaa tulisi rahoittaa julkisista/yksityisistä varoista ja minkä tahon tulisi tarjota neuvontaa.
- Ehdotettujen velvoitteiden tarkempi kohdentuminen herätti kysymyksiä.

- **Jätehuolto-operaattoreille uusi velvoite liittyen erilliskeräykseen**

- Ehdotukseen suhtauduttiin osin kielteisesti, vedoten erityisesti norminpurkutarpeisiin ja ylisääntelyn riskiin.
- Yleisesti tärkeänä pidettiin, että sääntelytaakan lisäämiseen erityisesti yrityksille suhtaudutaan kriittisesti. Samalla alleviivattiin, että jotkin keinot olisi löydettävä, jotta ihmiset muuttavat käyttäytymistään esim. kierrätyksen parantamiseksi.

C. Kiertotalouslaki ja ylikulutus (1/2)

- **Lähtökohta ja ongelma:** Luonnonvarojen ylikulutus on korkealla tasolla, myös Suomessa. Luonnonvarojen kulutuksen vähentäminen kestäväälle tasolle on kiertotalouden perusidean erottamaton osa.
- **Käytännön haaste:** Lainsäädännössä on käytännössä haastavaa säätää suoraan erilaisia toimijoita velvoittavia, sitovia ja täsmällisiä rajoja kulutukselle. Kulutustasoon- ja tottumuksiin vaikuttavat monet syyt, kuten arvot ja kulttuuri.
- **Huomio 1:** Kuitenkin kiertotalouden avainkonsepteja ovat: *refuse, reduce, rethink* (esim. EEA 2024) – kuinka näiden tulisi heijastua kiertotalouslainsäädännössä?
- **Huomio 2:** Perustuslain 20 §:n mukaan vastuu ympäristöstä *kuuluu kaikille*.
 - Erkki Hollo 2018: ”Jätekiertotalouden perustana on oltava vastuu jätteiden talteenotosta jälkiprosesseineen eli EU:n termien jätehierarkian toteuttamisesta. **Tässä suhteessa on mielenkiintoinen Suomen perustuslain 20 §:n 1 momentti [...]. Vaikka säännöksen luonne on pitkälti julistuksenomainen ja suunnattu lainsäätäjälle itselleen, jonka tulisi luoda tarvittavat tarkemmat mekanismit vastuun toteuttamiselle, säännöksen käytölle olisi tulevaisuuden kiertotalousmaailmassa tilausta.**” (lihavointi lisätty)
- **Huomio 3:** Kiertotalouslain valmistelussa on käsitelty työryhmässä yleistä lajitteluvollisuutta ja tuottajavastuujaostossa yleistä tuottajavastuun alaisen jätteen palautusvelvollisuutta.
 - Keskusteluissa kumpaankin on suhtauduttu pääosin myönteisesti, ja on tuotu esiin, että kiertotaloudessa ei riittävästi kohdisteta toimia ”loppukäyttäjään”. Sitä, että tällaisia velvollisuuksia ei kyetä tehokkaasti valvomaan, ei ole pidetty täysin poissulkevana ongelmana, vaan on päinvastoin korostettu, että säännöksillä voi silti olla esimerkiksi suuri ”henkinen merkitys”.

C. Kiertotalouslaki ja ylikulutus (2/2)

- Voitaisiinko kiertotalouslaissa säätää (julistuksenomaisesti) jokaisen velvollisuudesta välttää ylikulutusta ja tarpeetonta kulutusta?
- Vaikka säännös ei sellaisenaan pakottaisi ketään toimimaan tietyllä tavalla, sillä voisi olla tietynlaista kiertotaloutta edistävää, laajaa signaalivaikutusta.
- Tutkimus ei yleisellä tasolla vaikuta sulkevan pois tätä vaikutusta:
 - Oikeus/lainsäädäntö voi ohjata meitä ”vastuulliseen käyttäytymiseen”. Oikeuden voi katsoa sekä heijastavan että luovan yhteiskunnan arvomaailmaa.¹
 - Sosiaalisten/kulttuuristen normien sisällyttäminen lakiin voi lisätä niiden merkitystä ja tärkeyttä, jopa silloin kun niitä vaikea valvoa tehokkaasti.²
 - Pääosa oikeuden vaikutuksista yksilöiden käyttäytymiseen ei selity sanktioiden uhkalla tai kannustimilla (siis sillä, että sääntelyn noudattamista tehokkaasti valvotaan), vaan legitiimiksi koetun oikeuden noudattamisen muiden mekanismien (sosiaaliset ja moraaliset) kautta.³

X § Jokaisen on vältettävä ylikulutusta [ja tarpeetonta kulutusta].

- Kysymyksiä:
 - Millaisia vaikutuksia säännöksellä voisi olla? Kuinka se tulisi muotoilla?
 - Kuinka muuten ylikulutuksen hillitsemisen tulisi vaikuttaa kiertotalouslakiin?
 - Tulisiko käydä ilmi esimerkiksi etusijajärjestyspykälässä (JL 8 §) tai lain tarkoitus -pykälässä (JL 1 §)?
 - Millaisia vahvempia/konkreettisempia ohjauskeinoja voidaan tunnistaa?
 - Entä kuinka muuten ympäristöperusoikeuden (PL 20 §) tulisi konkretisoida kiertotalouslaissa?

D. Kiertotalouslaki ja markkinointi –

Ongelma: markkinointia käyttäen saadaan ostamaan tuotteita, jotka eivät ole ympäristön, terveyden tai tuotteen laadun kannalta kestäviä.

- Tulisiko kansallisin toimenpitein säännellä joidenkin tuotteiden markkinointia kiertotalouden edistämiseksi?
- Mitkä tuoteryhmät ovat olennaisia, ja millä perusteella?
- Mitkä tuoteryhmät voidaan määritellä riittävän tarkkarajaisesti? Olisiko yleisluontoisilla julistuksenomaisilla kielloilla merkitystä?
- Millaista sääntelyn tulisi olla?
 - Tiedotusta (positiiviset mahdollisuudet, kuten korjaus – negatiiviset vaikutukset, kuten ympäristö- ja terveysvaikutukset)?
 - Kieltoja esim. mainontaan (vrt. esim. tupakkalain (549/2016) 68 §: markkinointikielto)? Millaisia porkkanoita? Jotain muuta?
- Kuinka sääntely tulisi toteuttaa? Mitä voidaan tehdä kiertotalouslaissa? Kuinka sen noudattamista voidaan valvoa?
- Esimerkki markkinoinnin sääntelystä: Ranskan sääntelyehdotus pikamuodista, ks. seuraava dia.
 - Huom. Jätedirektiivin muutoksen myötä tulee tuottajavastuumaksujen ekomodulaation myötä käsiteltäväksi ”ultrapikamuoti”, jota ei ole direktiivissä määritelty
- **Pääkysymys: onko markkinointiin liittyviä toimenpiteitä tarkoituksenmukaista selvittää tarkemmin osana kiertotalouslain valmistelua?**

Esimerkki markkinoinnin sääntelystä: Ranskan sääntelyehdotus pikamuodista

- Lakiehdotuksen ([n° 2129](#))
 - **1 artiklassa** pyritään vahvistamaan kuluttajien tiedottamista ja tietoisuutta pikamuodin ympäristövaikutuksista sekä vaatteiden ja asusteiden uudelleenkäyttö- ja korjausmahdollisuuksista.
 - → esim. verkkomyyntialustalla on kannustettava kyseisten tuotteiden uudelleenkäyttöön ja korjaamiseen ja tiedotettava ympäristövaikutuksista; tarkempia soveltamisäännöksiä annetaan asetuksella.
 - **2 artiklan** tavoitteena on vahvistaa laajennettua tuottajavastuuta vaatetekstiilien, kodin liinavaatteiden ja kenkien alalla.
 - Ehdotuksen perusteella ala ei ole riittävästi hyödyntänyt mahdollisuuksia kestävyteen ja kierrätettävyyteen perustuvaan ekomodulaatioon.
 - **3 artiklassa** kielletään pikamuotiyritysten ja -tuotteiden mainonta.
 - Ehdotuksen perustelut liittyvät mm. kuluttajansuojaan, kansanterveyteen ja ympäristösyihin. Perusteluissa mainitaan, että myös fossiilisten polttoaineiden mainonta on kiellettyä jo voimassa olevan lain nojalla.
- Ranskan parlamentin alahuoneessa on hyväksytty [muutettu versio](#). Laki ei ole tullut voimaan Ranskassa, koska sen käsittely on vielä kesken [senaatissa](#).

Nostoja työryhmän keskustelusta

- **Kiertotalouslaki ja ylikulutus**

- Ehdotukseen esitettiin osin eriäviä näkemyksiä.
 - Ehdotetun säännöksen abstraktisuutta pidettiin sen mahdollisena heikkoutena. Esitettiin tarve huomattavasti konkreettisemmalle ylikulutuksen sääntelylle kiertotalouslaissa – voisiko aiheen kytkeä esim. aiemmin puheen olleisiin kiertotalouden suunnitelmiin? Toisaalta tuotiin esiin, että (julistuksellisenkin) velvoitteen asettaminen kuluttajille voi tuottaa tuloksia.
- Tuotiin esiin resurssitehokkuuden merkitys esimerkiksi uudessa teollisuuspäästädirektiivissä, minkä myötä ympäristönluvanvaraisen toiminnan resurssitehokkuus voi edistyä.

- **Kiertotalouslaki ja markkinointi**

- Teemaa pidettiin hankalana mutta tärkeänä selvittää tarkemmin.
- Vedottiin siihen, että mainontaa on onnistuneesti rajoitettu useissa tuoteryhmissä, kuten alkoholin, tupakan ja äidinmaidon korvikkeiden osalta.
 - Esimerkkinä mainittiin, että esimerkiksi vaatteita on jo riittävästi seuraavan kuuden sukupolven tarpeisiin.
- Nostettiin esiin tiettyjen verkkokauppojen erittäin aggressiivinen ja koukuttava mainonta mm. ultrapikamuodin suhteen

Tuottajavastuu- jaoston työn tilanne

Jaoston kokousaikataulu

- Jaosto kokoontunut 4 kertaa
- Kokouskalenterissa vielä 4 kokousta, viimeinen 30.9.2025
- Tavoitteena kiertotalouslain tuottajavastuupykäliä koskeva ehdotus työryhmälle alkusyksystä 2025

Eräitä keskeisiä jaostossa käsiteltyjä teemoja

Tuottajan oikeudet ja velvollisuudet vs. muiden toimijoiden oikeudet ja velvollisuudet (1)

- Minkälaisella eri toimijoiden roolituksella parhaiten edistetään jätehierarkiaa, erityisesti lisätään tuotteiden ja niiden osien erilliskeräystä ja uudelleenkäyttöä?
- Miten samalla varmistetaan tuottajavastuun tehokas toimeenpano EU-lainsäädännön vähimmäisvaatimusten mukaisesti?
- Mitä uusia rajanvetoja tai muutoksia eri toimijoiden välisiin vastuusuhteisiin on tulossa EU:n sääntelyn muutoksista?
- Onko muista syistä tarpeen tehdä muutoksia nykyisiin jätelain säännöksiin tai säätää joidenkin toimijoiden uusista oikeuksista tai velvollisuuksista?
- Keskiössä JL 47 §, mutta kytkös myös mm. JL 11 a §:ään ja 52 §:ään

Tuottajan oikeudet ja velvollisuudet vs. muiden toimijoiden oikeudet ja velvollisuudet (2)

- Voimassaolevan JL 47 §:n uudistaminen
 - Tuottajan ensisijaisen oikeuden säilyttäminen pl. EU-säätelyn poikkeukset?
 - Muu toimija voisi edelleen harjoittaa sekä uudelleenkäyttöä että uudelleenkäytön valmistelua ellei EU-säätely muuta määrää.
 - Kunta samalle viivalle muiden toimijoiden kanssa: voi järjestää täydentävää keräystä, jos tästä on sovittu tuottajayhteisön kanssa – ei enää itsenäistä tuottajan keräyksen täydentämisoikeutta.

Tuottajan oikeudet ja velvollisuudet vs. muiden toimijoiden oikeudet ja velvollisuudet (3)

- Mahdollista uutta sääntelyä?
 - Tuotteen viimeisen haltijan velvollisuus palauttaa tuote tuottajan tai jakelijan järjestämään keräykseen
 - Tuottajayhteisön velvollisuus maksaa palautuspalkkio palautuksen yhteydessä – lakiin valtuussäännös, jonka perusteella palautuspalkkiosta voisi säätää tuoteryhmäkohtaisesti asetuksessa

Tuottajamaksut

- Voimassaoleva jätelain 63 a § ei kaipaakaan merkittävää muutosta ekomodulaation kannalta.
- Se ei velvoita tuottajayhteisöjä tällä hetkellä ehdottomasti moduloimaan, mutta velvoittaa arvioimaan onko modulointi mahdollista/tarkoituksenmukaista.
- Toisaalta 63 a § mahdollistaa tarkan ja myös velvoittavan tuoteryhmäkohtaisen sääntelyn asetustasolla, jos toteuttamiskelpoinen modulointimalli joskus löytyy.
- Kierrätettävyys ja kierrätetyn materiaalin osuus moduloinnin mahdollisia lisäelementtejä?
- Pääsääntö ”tasapuolisesti suhteessa markkinoille saatettaviin tuotteisiin” toteutettava myös hallinnollisten maksujen osalta = erillinen hallinnollinen maksu tms. kiellettävä

Tuotteiden vastaanotto

- Tuottajan järjestämää vastaanottoa koskevan säännöksen (JL 49 §) ongelma on, että se määrittää lain tasolla missä tuoteryhmässä keräys on kiinteistöittäistä (paperi) ja missä alueelliseen vastaanottoverkostoon (muut) perustuvaa
- Ehdotettava kiertotalouslain säännös
 - Määrittäisi yleisellä tasolla tuottajan järjestämän keräyksen vaatimustason, ja toimisi käytännössä vain asetuksenantovaltuuden ”perussäännöksenä”
 - Jokaisen tuoteryhmän osalta keräyksestä (kiinteistö- tai aluekeräyksestä) säädettäisiin tarkemmin VN asetuksella, pl. EU:n akkuasetus ja muut vastaavat EU-asetukset, joissa säännellään tarkasti ja kansallisen sääntelyn poissulkevasti keräyksen järjestämisen laajuudesta ja laadusta
- Jakelijan vastaanottovelvollisuudet perustuvat EU-sääntelyn vaatimusten täytäntöönpanoon, ei ole nähty tarvetta kansallisille laajennuksille
 - Käytännössä jakelijoiden vastaanotosta tiedottamisessa on puutteita, joten tältä osin nykysääntelyn tarkentaminen voi olla perusteltua.

Säädösteknisiä kysymyksiä

- Velvollisuuksien kohdentaminen pääosin tuottajayhteisöihin yksittäisen tuottajan sijaan, koska tuottajan on käytännössä liityttävä tuottajayhteisöön velvoitteidensa hoitamiseksi
 - jos yksittäisen tuottajan liittyminen tuottajarekisteriin edelleen sallitaan joissain poikkeustapauksissa, lakiin erillinen säännös siitä, että tuottajarekisteriin hyväksyttyyn yksittäiseen tuottajaan sovelletaan samoja velvoitteita kuin tuottajayhteisöön
- ”Käytöstä poistettu tuote” → ”käytetty tuote” tms. termi, joka ei viittaa siihen, että kyseessä olisi jäte (=aine tai esine, jonka haltija on poistanut, aikoo poistaa tai on velvollinen poistamaan käytöstä)
- SUP-kustannusvastuun paikka: kiertotalouslain tuottajavastuuta koskeva osa vai roskaantumista koskeva osa?

Kiitos!

Olli Laukkanen
Erityisasiantuntija
puh. 029 525 0099
olli.laukkanen@gov.fi

Jussi Kauppila
Lainsäädäntöneuvos
puh. 029 525 0085
jussi.kauppila@gov.fi

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Aleksanterinkatu 7, Helsinki | PL 35, FI-00023 Valtioneuvosto | ym.fi

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the
Environment